

**Arvsfonden
sammanfattar
utvärderingen**

Brukarstödscentra – verktyg till empowerment och full delaktighet?

Utvärdering av regeringens satsning
på brukarstödscentra finansierade av
Allmänna arvsfonden.

Brukarstödscentra – verktyg till empowerment och full delaktighet?

Inledning

”Man orkar inte slåss mot myndigheterna på egen hand. Man vet inte vad man har rätt till eller hur man ska ta kontakt med myndigheterna.”

Ovanstående citat är hämtat ur en intervju med en av dem som fått stöd via någon av de försöksverksamheter med brukarstödscentra som finns runt om i landet.

Brukarstödscentren som startats med medel ur Arvsfonden har erbjudit många människor med funktionshinder ett personligt stöd som inte funnits tidigare. Via centren har människor fått hjälp att hävda sina rättigheter i samhället och en möjlighet att delta i samhällslivet på sina egna villkor.

Den utvärdering som Arvsfonden låtit göra visar att sju av de nitton center som startades fortsätter sin verksamhet efter försöksperiodens slut. Utvärderingen visar också att man inte nått den målgrupp som regeringen särskilt pekat ut – personer med invandrarbakgrund och funktionshinder.

Bakgrund

I december 2000 beslutade regeringen att avsätta 30 miljoner kronor ur Allmänna arvsfonden för en treårig försöksverksamhet med etablering av brukarstödscentra för människor med funktionshinder. Satsningen var ett led i den nationella handlingsplanen för handikappolitiken som togs samma år. I handlingsplanen rekommenderades en försöksverksamhet med brukarstödscentra. Rekommendationen hade sin bakgrund i *Lindqvists Nia – nio vägar att utveckla bemötandet av personer med funktionshinder* (SOU 1999:21), en utredning som gjorts av Bengt Lindqvist.

Lindqvist kom i sin utredning fram till att det fanns stora brister i bemötandet av personer med funktionshinder. Dessa kände sig illa behandlade, kontrollerade och ifrågasatta. I utredningen beskrivs nio vägar, eller rekommendationer, som skulle kunna leda till förändrade attityder och ett bättre bemötande. Ett av förslagen gick ut på att inrätta brukarstöd i handikapporganisationernas egen regi. Syftet med satsningen var att pröva hur ett sådant stöd – så kallade brukarstödscentra – skulle kunna utformas, organiseras och finansieras. Särskild tonvikt lades vid att inkludera personer med utländsk bakgrund som har

funktionshinder. Denna kategori beskrivs i utredningen som särskilt marginaliserad och utsatt för dubbel diskriminering i samhället.

Regeringens riktlinjer för försöksverksamheten angavs i den nationella handlingsplanen för handikappolitiken. Verksamheten skulle bedrivas inom handikapporganisationernas regi vilket innebar att dessa själva skulle besluta om organisation, ansvarsfördelning och lokaler. Brukarstödscentren skulle arbeta för att stärka människor med funktionshinderns ställning i såväl kontakten med myndigheter och andra offentliga organ som i vardagslivet. Personalen vid centren skulle ha god kännedom om hur det är att leva med funktionshinder och erfarenheter från andra brukardrivna program eller organisationer skulle tas tillvara. För att nå personer med utländsk bakgrund som har funktionshinder uppmuntrades ett nära samarbete mellan handikapporganisationer och invandrarorganisationer.

Utvärderingens syfte och genomförande

Syftet med utvärderingen är att ta reda på i vilken omfattning brukarstödscentra har kommit till stånd och om dessa lever vidare också efter det att Arvsfonden inte längre finansierar verksamheten. I uppdraget ingick också att belysa frågeställningar om hur brukarstödscentren utformats, vilka framkomliga vägar organisationerna funnit och vilka hinder de stött på, om brukarinflytandet ökat och hur satsningen har tagits emot av ansvariga inom den offentliga sektorn. Studien skulle särskilt uppmärksamma personer med utländsk bakgrund som har funktionshinder.

Utvärderingen har genomförts av Jamie Bolling, Institutet för handikappvetenskap i Örebro. Studien bygger på organisationernas egna redovisningar till Arvsfonden, enkäter till och intervjuer med projektledare och brukare samt en djupstudie av ett center.

Projektet

Arvsfonden tog emot trettiosex ansökningar inom ramen för satsningen. Av dessa uppfyllde tjugo kriterierna för att verksamheterna skulle grundas på människor med funktionshinderns egna erfarenheter, att olika metoder skulle prövas och att det skulle finnas möjlighet för projektet att övergå till reguljär verksamhet efter projektens slut.

Nitton av de tjugo organisationer som beviljats medel genomförde sina planer på att starta upp ett brukarstödscenter. Dessa var samtliga

handikapporganisationer eller närliggande organisationer, verksamma på olika samhällsnivåer som exempelvis brukarkooperativ för personer med funktionshinder, lokala handikapporganisationer och handikapporganisationer på nationell nivå.

Resultat

Undersökningen visar att brukarstödscentren nådde ut till mer än 7 000 personer. Centren kontaktades både av brukarna själva och av deras familjer, men även av personer som arbetar med handikappfrågor. Av studien framgår att centren gav dem som sökte sig dit ökade möjligheter att utöva sina medborgerliga rättigheter, större kunskap och förbättrade livsvillkor.

Centren har däremot endast i ringa utsträckning nått ut till regeringens särskilt utpekade målgrupp: personer med utländsk bakgrund. Målgruppen var i liten utsträckning delaktig i projektplanering, aktiviteter och uppföljning. Bara vid ett center ansåg man sig ha stärkt gruppens situation. Inte heller samarbetet mellan handikapporganisationer och invandrarorganisationer slog väl ut.

Centrens verksamhet baserades på erfarenheter från personer med funktionshinder. De anställda rådgivarna hade antingen själva funktionshinder, var nära anhöriga till någon med funktionshinder eller hade erfarenhet av arbete med människor med funktionshinder. Det stöd som efterfrågades var av vitt skilda slag. Det kunde vara allt från att få information om tillgänglig service till praktisk hjälp med att fylla i ansökningar och assistans vid besök hos olika myndigheter.

Bland de hinder och problem som centren stötte på finns oklarheter om brukarstödscentrens ansvarsområden. På några platser ansåg man att centren konkurrerade med kommunen och handikapporganisationerna istället för att utgöra en resurs. På andra håll ställde överlappande ansvarsområden mellan kommun och landsting till problem och rollfördelningen mellan centren och handikapporganisationerna upplevdes ibland som otydlig. Placeringen av centra på handikapporganisationerna utgjorde ett hinder på vissa håll då en del brukare upplevde att de inte kunde vara anonyma när de sökte stöd. Det rådde även brist på teckentolkar och en del drabbades av en hög personalomsättning i de fall då de anställda visade sig sakna den kunskap som krävdes för att kunna erbjuda det stöd som efterfrågades.

Vid studiens slutförande, hösten 2007, hade sju brukarstödscentra fortsatt finansiering genom kommun och/eller landsting. Tre ingick i kommunens eller landstingets ordinarie verksamhet. Fyra centra levde

på tillfälligt stöd i väntan på beslut om ytterligare finansiering.

Av studien framgår att brukarstödscentren, trots att alla inte funnit former för fortsatt finansiering, har fyllt en viktig funktion när det gäller att förbättra ställningen för människor med funktionshinder i relationen till myndigheter och organisationer. Centren har i stor utsträckning använt sig av metoder som är välkända inom handikapprörelsen, till exempel att satsa på att öka social gemenskap, att hålla i utbildningar och verka för kompetensutveckling bland brukare, anställda och personal vid berörda myndigheter. Många har också funnit bestående lösningar för att även fortsättningsvis kunna erbjuda stöd till personer med funktionshinder. Exempel på detta är utbildning för brukarstödsombud och frivilliga stödpersoner samt s.k. Kundråd vars syfte är att kompetensutveckla personal. En fråga som dock återstår att besvara är vilka redskap som behövs för att nå personer med utländsk bakgrund och funktionshinder samt för att få till stånd ett samarbete med invandrarorganisationerna.